

İnsan Düşüncesinde Belirsizlik, İdeoloji ve İşlem Maliyetleri

Douglass North (Nobel Ödül Sahibi, Robert Fogel, 1993) ana-akım iktisat içinde olup da iktisadın içindeki muhafazakâr görüşlerin eleştirisine katkıda bulunmayı sağlamış sayısı az iktisatçılardandır. Özellikle *patıkaya bağımlılık* (“path dependence”), *işlem maliyetleri* (“transaction costs”) ve inanç sistemleri ve ideoloji konusundaki yazıları, meslekten bir iktisadi tarihçi olan North’un iktisat felsefesi alanında da tanınmasını sağlamıştır. North’a göre ideoloji belirsizlik altında karar vermek durumunda olan bireylerin başvurduğu ve daha önceki örneklerde bireylerin öznel yargılarına göre yararlılığı ispat edilmiş inanç sistemleridir. Bireylerin genel olarak karşılaştığı sorun şudur: bireyler her koşul ve şartta toplumsal ve iktisadi kurumların değişen karakteri hakkında tam bilgiye sahip olmazlar. Bu durumda önceki davranış biçimlerini tekrarlama yoluna giderler. Buradaki varsayım ise şudur: *benzer sebepler benzer sonuçlar doğururlar*. Fakat, öyle olaylar vardır ki – Brian Arthur bunlara “tarihsel küçük olaylar” diyor – bu olayların sonuçları öngörülemez olabilir. Dolayısıyla tek bir nedensellikten bahsedilemez. North’un patıkaya bağımlılık ve ideoloji görüşü bunun üzerine kuruludur. Geçmiş olaylar, dolayısıyla tekrar eden davranış biçimleri, bazı tarihsel sebeplerin gelecekte eskisinden farklı sonuçlara yol açması nedeniyle, patıkaya bağımlılıklar doğurur. İdeoloji eğer geçmiş davranışların (ezbere) tekrarını gerektiren bir düşünsel bir tutum olarak değerlendirilirse, toplumsal ve iktisadi kurumların oluşmasına yol açan, tekrarlanan ve alışkanlık haline gelmiş davranış biçimlerinin varlık gerekçesi ideolojidir demektir. Öyleyse ideolojiler de patıkaya bağımlılıklarla sonuçlanabilir. North’un görüşünün önemi iktisatçıların çok fazla itibar etmedikleri ideoloji tartışmalarına belirsizlik, patıkaya bağımlılık ve işlem maliyetleri gibi konuları gündeme getirmesidir. North’un bu nedenle dikkatle ele alınması gereken isimler arasında olduğunu düşünüyorum.